

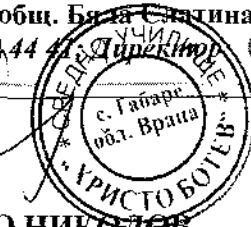
СРЕДНО УЧИЛИЩЕ „ХРИСТО БОТЕВ“ С. ГАБАРЕ

общ. Бяла Слатина, ул. "Тома Николов" №1
тел.: 09140 44 41; **Директор** 0897 930 415; e-mail: su_gabarca-abv.bg

УТВЪРЖДАВАМ:

ДИРЕКТОР: Инж. МАРИО НИКОЛОВ

Заповед № 866/14.09.2022 г.

**МЕХАНИЗЪМ ЗА
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА
УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ
МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В
СУ,, ХРИСТО БОТЕВ,, с. ГАБАРЕ
УЧЕБНА 2022 / 2023 ГОДИНА**

Разработен, съгласно Заповд № РД09-611/18. 05.2012 и Заповд № РД09-611/18. 12 .2015 г. на министъра на образованието и науката и Приет на Заседание на ПС с Протокол № 13 / 13.09.2022 г. и утвърден със Заповед № 866 / 14.09.2022 г. на директора на Средно училище „ Христо Ботев" с. Габаре

с. Габаре - 2022 г.

1. СЪЩНОСТ НА ПОНЯТИЕТО НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

Тормозът в училище обхваща широк спектър от прояви. Това е явление със сериозни размери, което оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват или наблюдават. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението, е „тормоз“ („bullying“).

Какво е насилие?

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. Две от определенията имат пряка връзка с насилието от деца върху деца, което е обект на настоящия механизъм.

Физическо насилие е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето“.

Психическо насилие „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплаха, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда“.

Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото“.

Тормозът спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето, **всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.**

Тормозът между връстници се разглежда от много автори като групов феномен, Дан Олвеус (Olweus, 1993) определя тормоза като *сбор от съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.*

Ключови в разбирането за тормоза са следните характеристики на това поведение:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, открадване или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унижителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападение и насилие.

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (**кибертормоз**). Тук спада разпространяването на:

- обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;

- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават: снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие, кражба на самоличност, разпространение на слухове в социалните мрежи др.

РАЗПОЗНАВАНЕ НА РАЗЛИЧНИТЕ ВИДОВЕ НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

Един от признаците, че дете може би е жертва на кибертормоз, е рязката смяна на настроението и поведението му при използване на интернет или при получаване на обаждане по мобилен телефон – например детето става мълчаливо и боязливо.

Конкретни примери, както и разграничаването на нивата на различните форми на тормоз с оглед причиняване на различна по степен вреда, са представени в Таблица 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия.

Физическият тормоз е формата, която възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към нея. Психическият и социалният тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като те не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

В много случаи социалният и психическият тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват и считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е деструктивен и опасен вид насилие.

Следователно усилията за справяне с насилието от деца над деца в училище трябва да бъдат насочени към всички проявления на това явление, а не само към неговите физически форми.

Разпознаването на **физическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- безпокойство и крайности в поведението - от агресивност до пасивност;
- лоша представа за себе си - децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;

Разпознаването на **психическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да среща косата си);
- психосоматични симптоми.

Разпознаването на **сексуалното насилие** включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца)

II. ЗАДЪЛЖЕНИЕ НА ВСЕКИ УЧИТЕЛ:

Всеки учител / служител от училището е длъжен да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

III. МЕРКИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА РИСКА ОТ УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В СУ „ХРИСТО БОТЕВ“, с. ГАБАРЕ

1. На всички пива защита и отстояване на човешките права и проява на междуетническа толерантност. Запознаване на учители, ученици с настоящия „Механизъм за противодействие на училищния тормоз между учениците в СУ „Хр.Ботев“ с.Габаре чрез:
2. Провеждане на колективни и индивидуални срещи с цел информиране от класните ръководители „Какво е насилие и тормоз? Как да го разпознаваме?“;

- сред ученици в часа на класата в приемното време на класния ръководител
- сред родители на родителски срещи и в приемното време на класния ръководител.
- 3. Включване в обученията за повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз.
- 4. Системни усилия за възпитаване у децата на социални умения нагласи, които недопускат насилие във взаимоотношенията.
- 5. Подобряване на изическата среда в училище.
- 6. Работа с нагласата към учението, която намалява съревнователния елемент за сметка на екипната работа.
- 7. Извършване на оценка на тормоза в началото и в края на учебната година.

Анкетата се провежда от класните ръководители до 4 седмици преди началото на учебната година и до 4 седмици преди края на учебната година.

Резултатите се обработват в десетдневен срок от УКС / училищ. координационен съвет/. След обобщаване на резултатите от оценката и наличието на проблем **се анализират на педагогически съвет.**

8. Създаване на координационен съвет със заповед на директора на СУ „Христо Ботев“ с. Габаре, който отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза.

9. Изготвяне на план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз. Той съдържа описание на всички дейности по превенция и интервенция на равнище клас и училище.

IV. НАЧИНИ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В СУ „ХРИСТО БОТЕВ“, С. ГАБАРЕ

1. Създаване на училищен координационен съвет / УКС /, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза.
Председател - Марияна Банчева и членове - Анета Недялкова, Пенка Стойчева и Дилиан Маринов. Родител - Веселин Йосифов и Ралица Асенова - ученичка от 12 клас.

2. Планиране на три нива - класна стая, училище, общност

- **Дейности на ниво класна стая** - съгласно Плана за часа на класа; целта е да се създаде пространство, в което да се говори открито за тормоза и се работи за формирането у учениците на нагласи и социални умения, недопускащи насилие като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.
- **Дейности на ниво училище** - съгласно Годишен план / анкети, дискусии, тренинги, конкурси за есе и рисунка и др.;
Подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на местата на оценка е установено, че се извършва тормоз;
- **Осигуряване на реални партньорства** с външни на СУ „Хр. Ботев“ с. Габаре институции, организации и специалисти.

V. ПРОЦЕДУРИ И АЛГОРИТЪМ ПРИ УСТАНОВЕН УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ

Ниво на тормоз	Отговор на училището	Отговорни лица
Ниско нарушение на правилата	Прекратяване -изтъкване на нарушеното правило - налагане на съответната последица	Учител, класен ръководител, председател на УКС
Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата	Регистрация за тормоз - възстановяване на щетата, разговаря се с родителите, консултиране с УКС.	Класен ръководител, председател на УКДР
Сериозно -злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, както на детето-жертва, така и на детето-извършител.	Насочване към МКБППМН и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; Протокол за тормоз -среща с родителите - възстановяване на щетата - включване на учениците в допълнителни програми	Директор, УКДР

VI. ДЕЙСТВИЯ ПРИ РАЗРЕШАВАНЕ НА УСТАНОВЕН УЧИЛИЩЕН ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ В СУ „ХРИСТО БОТЕВ“, С. ГАБАРЕ

На първо място е важно да се разграничат случаите, когато се касае за теоремоз, а само за игра или приятелско премервансна силите междуучениците. зацелта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват активно да участват. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест:

Първа стъпка: Прекратяване ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител / служител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел, като:

1. В случай на физически тормоз учениците трябва да бъдат разделени. да се прекрати физическия контакт между тях неабавно и да се уведоми класния ръководител.
2. Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. това следва да се случи на по-късен етап.
3. Важно е учителят да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.

Втора стъпка: Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

2.1 Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от класният ръководител.

1. Учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, показва ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че хората правят грешки, които следва да бъдат поправени, без да се налагат наказания;

2. Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си. С това негово решение трябва да се съгласи и потърпевшият от тормоза ученик;

3. Класният ръководител изслушва ученика, упражнил тормоза в отсъствието на потърпевшия ученик;

4. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на учениците и дава обратна връзка;

5. Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също могат да подпомогнат работата на учителя като наблюдават ученика във взаимоотношенията му с другите ученици и дадат насоки за действията и мерките, които класният ръководител да предприема при необходимост.

2.2 При повтаряне на едни и същи нарушения на правилата се прилага подходът за възстановяване на щетата, уведомяване на класния ръководител и УКС, като ситуацията се вписва в регистъра.

1. Класният ръководител уведомява родителите за случилото се, както и за предприетите от училището действия за разрешаване на ситуацията;

2. Разговорът се провежда в партньорски взаимоотношения, като се предоставя отворено пространство за споделяне на техните опасения и гледни точки;

3. Родителите трябва да бъдат запознати, че критиките, обидите и negliжирането на другия ученик от тяхна страна само ще задълбочат конфликта;

2.3. При много сериозно ниво на тормоз – злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, както на ученика-жертва, така и на ученика-извършител се уведомява Дирекция социално подпомагане – Отдел за защита на детето, Държавната агенция за закрила на детето или МВР.

1. Учителят или служителят, станал свидетел на подобен тормоз, ако не може да се справи сам е длъжен да потърси помощ от охраната в училището, учители, дежурния екип или други лица, намиращи се в района на инцидента;

2. След прекратяване на физическия контакт между лицата, свидетелят на тормоза уведомява директора на училището и регистрира ситуацията на насилие в единния регистър на училището;

3. Директорът свиква УКДР за справяне с тормоза и уведомява отдела за „Закрила на детето“ към Дирекция „Социално подпомагане“ гр. Бяла Слатина, МКБППМН към

Община Бяла Слатина, началника на РУО на МОН- Враца и МВР- Инспекторите от Детска Педагогическа Стая;

4.УКС за справяне с тормоза обсъжда ситуацията на свос работно засданис и съставя протокол за тормоз, уведомява класния ръководител и родителите на учениците като ги насочва към МКБППМН към Община Бяла Слатина и МВР-Детска Педагогическа стая гр. Бяла Слатина.

Трета стъпка: Реакции спрямо ученика, който е обект на тормоз:

Работата с ученици, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

1.Класният ръководител говори с ученика, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило;

2.Необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

3.Класният ръководител наблюдава ученика в следващите дни, за да се увери как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

Четвърта стъпка:Реакции спрямо наблюдателите:

1. Класния ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. От останалите очаква да направят същото, ако се случи в бъдещето;

2.Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо учениците, станали обект на тормоз.

VII. УЧИЛИЩНА СИСТЕМА ЗА НАСОЧВАНЕ КЪМ ДРУГИ СЛУЖБИ

1. Регистриране на ситуации на тормоз в СУ „Христо Ботев“ с. Габаре:

- Всяка ситуация на тормоз трябва да бъде регистрирана и описана във водения от училището **Дневник за случаите на тормоз** от учителя или служителя, който я е наблюдавал.
- Всяка ситуация на тормоз се описва в регистъра от учители/служителя, който я е наблюдавал с цел проследяване развитието на случая във времето и планиране на подходяща интервенция;
- Дневникът съдържа датата; кратко описание на всяка ситуация; кога се е случила; кои са участниците; какви мерки са били предприети и подпис.
- Дневникът се съхранява на общодостъпно място в учителската стая;
- Класните ръководители следят вписаните в Дневника случаи и предприемат необходимите мерки за взаимодействие с учителите и родителите.

2. Насочване към други служби.

В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с

насилие е необходимо да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето”-гр. Бяла Слатина, общинската комисия за деца в риск, Детска педагогическа стая, полицията и др.

Като първа стъпка се уведомява директора на училището, който е задължен да уведоми отдела за „Закрила на детето”, МКБППМН, Детска педагогическа стая и началника на РУО на МОН гр. Враца.

VIII. Квалификационна дейност на педагогическия и непедагогическия персонал с цел разпознаване на насилието и ситуациите на деца в риск и за реакциите при такива ситуации

1. Участие на педагогическия и непедагогическия персонал в квалификационни обучения, семинари и др., организирани от РУО гр. Враца

2. Организиране на беседи в училище с представители от местните структури като: МКБППМН, Детска педагогическа стая, РПУ гр. Б.Слатина, обществени организации и други имащи отношение към децата и борбата с противообществените прояви.

Координационен съвет:

Председател: Марияна Банчева

Членове:

1. Анета Недялкова -учител в ЦОУД
2. Пенка Стойчева – начален учител
3. Дилян Маринов – прогимназиален и гимназиален учител
4. Родител: Веселин Йосифов
5. Ученик: Ралица Асенова